

KÜRTAJ KONUSUNDA TÜRK VE AVRUPA KAMUOYU 1990-2011

Yılmaz Esmer*

Yönetici Özeti

Başbakan Sayın Tayyip Erdoğan, 24 Mayıs tarihinde Uluslararası Parlamenterler Konferansı'nda yaptığı konuşmada "kürtaj cinayettir" diyerek, bu konuda hararetili bir tartışma başlattı. Aslında Batılı ülkeler de kürtaj tartışmalarına yabancı değil. Özellikle Katolik toplumlar için kürtaj, hem dini, hem siyasal boyutları olan hassas bir konu. A.B.D. Yüksek Mahkemesi, 1973 yılında verdiği kararla (Roe vs Wade) belli koşullarda kürtajı anayasal bir hak olarak görmesine rağmen, çocuk aldırma bugün bile Amerikan siyasetini bölen konulardan biri. Üstelik tartışmalar Amerika'da zaman zaman şiddet de içermiş ve bazı kürtaj klinikleri saldırıya uğramıştı.

Dünya ve Avrupa Değerler Araştırmaları, başlangıcından bu yana, kamuoylarının kürtaj konusundaki tutumlarını ölçümlemiştir.

1990 Araştırması

Türkiye, Dünya Değerler Araştırmaları'na ilk kez 1990 yılında katıldı. Bulgular, o yıl yapılan araştırmada, Türk halkının (en azından önemli bir çoğunluğun) kürtaja bir itirazının olmadığını gösteriyordu. Özellikle annenin hayatı tehlikede veya bebeğin sakat doğması söz konusu ise, kürtaja olan kamuoyu desteği ciddi boyutlara çıkıyordu.

1990 Türkiye Değerler Araştırması'nda belirtilen dört koşulda kürtajı doğru bulanların oranları şu şekilde ölçülmüştü:

Tablo 1: 1990 Kürtajı doğru bulanların oranı

	Toplam	Erkek	Kadın
Annenin hayatının tehlikeye girmesi	83%	82%	84%
Bebeğin sakat doğma ihtimalinin yüksek olması	76%	71%	81%
Annenin evli olmaması	65%	56%	73%
Evli çiftin daha fazla çocuk istememesi	61%	56%	66%

Görüldüğü gibi, annenin hayatının tehlikede olması veya bebeğin sakat doğması ihtimali karşısında, kadın ve erkekler arasında bir fark yoktu. Ancak, annenin evlilik dışı doğum yapması veya daha fazla çocuk istenmemesi durumlarında, kadınların kürtaja desteği erkeklerden belirgin bir şekilde daha yüksekti.

* Prof Dr. Yılmaz Esmer, Bahçeşehir Üniversitesi, yilmaz.esmer@bahcesehir.edu.tr

Yukarıdaki rakamlar, 22 yıl önceki durumu özetliyor.

Küçük bir hatırlatma yapmak gerekirse, 1990'lı yıllar –en azından Değerler Araştırmaları bulgularına göre- Türkiye’de dinî değerlerin yükseliş yılları idi.

2001 Araştırması

2001 Avrupa ve Türkiye Değerler Araştırmaları’nda, yukarıdaki dört sorudan sadece son ikisi soruldu ve aradan geçen 10 yıl içinde, kürtaj konusundaki tutumların olumsuz doğru değiştiği görüldü. O araştırmada, annenin evli olmaması durumunda kürtajı uygun bulanların oranı yüzde 65’ten yüzde 44’e; daha fazla çocuk istememe hâlinde ise yüzde 61’den yüzde 41’e düşmüştü. Bu farklar, örneklem/araştırma hatâsı ile kolay kolay açıklanamayacak boyuttaydı.

2008 Araştırması

2001’deki iki soru, 2008/2009 Avrupa ve Türkiye Değerler Araştırmalarında da aynen tekrarlandı. Yeni sayılabilecek bu araştırmanın bulguları, Türkiye’de kürtaj karşıtı tutumun yükselmeye devam ettiğini gösterdi. Sonuçlar şöyleydi:

Tablo 2: 2008 Kürtajı doğru bulanların oranı

	Toplam	Erkek	Kadın
Annenin evli olmaması	33%	31%	34%
Evli çiftin daha fazla çocuk istememesi	29%	27%	31%

Yaklaşık 20 yıllık bir süre içinde, belirtilen koşullarda kürtajı uygun bulanların oranının yarı yarıya (hattâ yarının bile altına) düştüğünü görüyoruz. Bu ise, sosyal olaylarda çok seyrek rastlanan bir durum. 2008/2009 Araştırması Avrupa ülkelerinin tamamında (47 ülke) yürütülmüştü. Sonuçlara göre, kürtaja en olumlu ve en olumsuz yaklaşan Avrupa toplulukları şunlar:

Tablo 3: 2008 Annenin evli olmaması durumunda kürtaj onaylanır diyenlerin oranları:

En yüksek onay veren Avrupa ülkeleri	
İsveç	91%
Danimarka	89%
Finlandiya	80%
Fransa	73%
En düşük onay veren Avrupa ülkeleri	
Malta	4%
Güney Kıbrıs	16%
İrlanda	18%
Gürcistan	22%

Tablo 4: 2008 “Evli çiftin çocuk istememesi durumunda kürtaj onaylanır” diyenlerin oranları

En yüksek onay veren Avrupa ülkeleri	
İsveç	87%
Danimarka	81%

Bulgaristan	76%
Çek Cum.	76%
Macaristan	72%
En düşük onay veren Avrupa ülkeleri	
Malta	2%
Güney Kıbrıs	12%
İrlanda	14%
K. İrlanda	19%

Bu bulgular, beklendiği üzere, Katolik ve Ortodoks ülkelerde (istisnalar olmakla birlikte), kamuoylarının kürtaja karşı çok daha olumsuz bir tutum aldığını gösteriyor. İskandinav ülkelerinde ise tam tersine bir durum söz konusu. Örneğin, 10 İsveçli'den neredeyse 9'u, kürtajı bir doğum kontrol yöntemi olarak bile onaylıyor.

Türkiye'de kürtajla ilgili tutumların çeşitli sosyo-demografik ve siyasal faktörlerle ilişkisine bakmak da, konuyu daha iyi yorumlamamıza yardımcı olabilir.

Genel okur kitlesini teknik ayrıntı ile sıkılamak için metnin içinde bazı yüzdeleri vermekle yetinirken, çok değişkenli analize alışkın olanlar lojistik regresyon sonuçlarını Ek 1'de bulabilirler.

Kürtaj tartışmalarının her zaman güçlü bir dini boyutu bulunur. Örneğin, Katolikler, Evanjelik Protestanlar ve Ortodoks Hristiyanlar kürtaja daha fazla karşıdır. Öte yandan, aynı din ya da mezhebe mensup olsa da, dinî inançları daha güçlü olanlar da, dine daha az önem verenlerden veya inanmayanlardan farklı bir tutum içindedir. Bu gözlemlerin Türkiye için de geçerli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Örneğin "din benim için çok önemli" diyenlerin sadece yüzde 27'si daha fazla çocuk istemeyen çiftlerin kürtaj yaptırmasını onaylarken, "din benim için biraz önemli" diyenlerde bu oran yüzde 46'ya yükseliyor. Dinin kendileri için bir önemi olmayanların ise yüzde 80'i, alternatif bir doğum kontrol yöntemi olarak bile kürtajı onaylıyor.

Kürtajla ilgili tutumların eğitim düzeyi ile de yakından ilişkili olduğunu görüyoruz. Aşağıdaki tablo bu durumu özetliyor:

Tablo 5: Eğitim durumuna göre, daha fazla çocuk istemeyen çiftlerin kürtaj yaptırmasını onaylayanların oranı

İlkokul mezunu değil	23%
İlkokul mezun+ortaokul terk	28%
Ortaokul+lise mezunu	36%
Üniversite mezunu	44%

Bu tablodan çıkaracağımız iki sonuç var:

- Eğitim düzeyi ile kürtaja karşı tutum arasında güçlü bir ilişki var ve eğitim arttıkça kürtaj belirgin bir biçimde daha fazla onaylanıyor.
- En yüksek eğitim düzeylilerde bile, alternatif bir doğum kontrol yöntemi olarak kürtajı onaylayanların oranı (2008 yılında) yarıdan az. Ancak anne evli değilse, o zaman yüksek eğitimlilerin yaklaşık yarısı kürtajı onaylıyor.

İlginç bir bulgu, kürtajı onaylayıp onaylamamakla yaş arasında bir ilişkinin bulunmaması. 18-24 yaş grubu ile, 50 yaşın üzerindeki kurtaj konusundaki tutumları (en azından bu sorularla ölçüldüğünde) tıpa tıpa aynı.

Parti tercihi ile kürtajı onaylama arasında da bir ilişki var. Tahmin edilebileceği gibi, AKP'liler, CHP'lilerden çok daha fazla kürtaja karşı bir tutum içinde.

Bu faktörlerin hangisinin daha baskın (belirleyici) olduğunu anlayabilmek için çok değişkenli bir analize başvurmamız gerekiyor.

İstatistiksel olarak .05 ve altında anlamlı olan sonuçları özetleyecek olursak:

- a. Birey için dinin önemi arttıkça alternatif doğum kontrol yöntemi olarak kürtaja olan destek azalıyor.
- b. Kişinin hayatında tanrının önemi arttıkça, kürtaja olan destek azalıyor.
- c. Siyasal ideoloji soldan sağa doğru gittikçe, kürtaja karşıtlık artıyor.
- d. Eğitim düzeyi arttıkça, kürtaji onaylama eğilimi artıyor.

Daha önce de belirtildiği gibi, bireyin yaşının kürtaja ilişkin tutumla anlamlı bir ilişkisi bulunmadı.

2011 Araştırması

2011 Dünya ve Türkiye Değerler Araştırmalarında maalesef 2008/2009 Avrupa Değerler Araştırmalarındaki kürtaj soruları sorulmadı. Ancak, 1981 yılında bu yana muntazam olarak sorulan bir soru bataryasının içinde kürtaja da yer verildi. Soruda, deneğin çeşitli davranışları (örneğin devlet imkânlarından hakkı olmadan yararlanmak; toplu taşıma araçlarına biletsiz binmek; eşcinsellik; boşanma vb. vb.) ve bu arada kürtaji ne ölçüde doğru veya yanlış bulduğunu 10 puanlık bir cetvel aracılığı ile değerlendirmesi istendi. Örneğin denek kürtaji kesin yanlış buluyorsa 1; kesin doğru buluyorsa 10 puan verdi. Denekler, iki uca olan yakınlıklarına göre kendilerine bir konum seçtiler.

Bu soruya verilen cevapla (yani kürtaji doğru veya yanlış bulma eğilimi ile) diğer faktörlerin ilişkisi de, bir çoklu lineer regresyon analizi ile saptanmaya çalışıldı (Ek 2). Diğer bütün bağımsız değişkenler sabit tutulduğunda, en az .05 düzeyinde anlamlı olan değişkenler şunlar:

- a. Dindarlık yükseldikçe, kürtaji yanlış bulma eğilimi artıyor.
- b. Eğitim düzeyi yükseldikçe, kürtaji yanlış bulma eğilimi azalıyor.
- c. Gelir düzeyi yükseldikçe, kürtaji yanlış bulma eğilimi azalıyor.

Cinsiyetin, yaşın, kentte veya kırdaki yaşamanın ve sol-sağ cetvelindeki konumun etkileri ise istatistiksel anlamlılık düzeyine erişmiyor.

EK 1.

2008 Lojistik Regresyon Sonuçları

A. Bağımlı değişken: Daha fazla çocuk istemeyen çiftin kürtaj yaptırması

<u>Bağımsız Değişkenler</u>	<u>İst. Anlamlılık Düzeyi</u>	<u>Exp(B)</u>
Dinin kişi için önemi	.017	.744
Kişinin hayatında tanrının önemi	.000	1.281
Sol-Sağ cetvelindeki konum	.002	1.087
Yaş	.077	.992
Toplam çocuk sayısı	.347	1.032
Eğitim düzeyi	.031	.939

B. Bağımlı değişken: Evli olmadan hamile kalan kadının kürtaj yaptırması

<u>Bağımsız Değişkenler</u>	<u>İst. Anlamlılık Düzeyi</u>	<u>Exp(B)</u>
Dinin kişi için önemi	.817	.972
Kişinin hayatında tanrının önemi	.000	1.216
Sol-Sağ cetvelindeki konum	.036	1.054
Yaş	.333	.996
Toplam çocuk sayısı	.057	1.066
Eğitim düzeyi	.035	.942

EK 2

2011 Çoklu Regresyon Sonuçları

Bağımlı değişken: Kürtajın ne ölçüde doğru/yanlış bulunduğu dair 10'lu cetvel

<u>Bağımsız Değişkenler</u>	<u>B</u>	<u>Beta</u>	<u>İst. Anlamlılık</u>
Cinsiyet		.038	.203
Kentte/Kırda ikamet		.047	.113
Sol-Sağ Cetveli	-.049	-.061	.061
10 maddelik dindarlık ölçeği	-.125	-.142	.000
Eğitim düzeyi	.134	.085	.025
Gelir düzeyi	.227	.152	.000
Yaş	.002	.017	.609